

Medzinárodný trestný súd (MTS)

Medzinárodný trestný súd (International Criminal Court) je prvá stála medzinárodná inštitúcia vytvorená na vyšetrovanie a stíhanie jednotlivcov za najzávažnejšie zločiny podľa medzinárodného práva, najmä genocídu, vojnové zločiny, zločiny proti ľudskosti a zločin agresie. Bol založený na základe **Rímskeho štatútu**, ktorý začiatok svojej činnosti datuje k 1. júlu 2002.

Rímsky štatút je základným dokumentom a jeho členskými štátmi sú **členské štáty EÚ, latinskoamerické krajiny**, (Argentína, Brazília, Mexiko) **viaceré africké štáty**, (Ghana, Nigéria, Južná Afrika, Keňa) **krajiny Ázie a Pacifiku** ako Japonsko a Kambodža a **celkovo viac ako 120 štátov**.

Niektoré významné štáty **nie sú** členmi Rímskeho štatútu napríklad:

USA síce Rímsky štatút podpísali, ale nikdy ho neratifikovali z obavy možného politicky motivovaného stíhania amerických vojakov a politických lídrov.

Rusko ho stiahlo v roku 2016 najmä kvôli vyšetrovaniu ohľadom situácie na Kryme

Čína a India kvôli obavám z narušenia suverenity, podobne ako **Izrael a Turecko**.

Sídlom súdu je Haag v Holandsku, avšak MTS má globálnu pôsobnosť. Jeho jurisdikcia sa vzťahuje na zločiny spáchané po dátume jeho vzniku, ale **len na územiach štátov, ktoré ratifikovali Rímsky štatút**, alebo ak je **vec postúpená Bezpečnostnou radou OSN**.

Zmluvné strany, ktorých zhromaždenie vytvára zákonodarný, riadiaci a dozorný orgán súdu sa schádzajú raz ročne v Haagu alebo sídle OSN v New Yorku, pričom zasadnutia sa môžu zúčastniť aj štáty, ktoré neratifikovali Rímsky štatút, ktoré hlasovacím právom na rozdiel od štátov, ktoré ratifikovali Rímsky štatút alebo k nemu pristúpili, nedisponujú.

Pôsobnosť Medzinárodného trestného súdu (MTS)

Pôsobnosť Medzinárodného trestného súdu (ICC) sa zakladá na jeho schopnosti vyšetrovať a stíhať jednotlivcov za najzávažnejšie medzinárodné zločiny. Súvisí to s jeho mandátom, ktorý je striktno definovaný v **Rímskom štatúte**. Súd sa riadi zásadou **doplňovosti**, čo znamená, že zasahuje len vtedy, ak národné justičné systémy zlyhajú alebo nie sú schopné spravodlivo súdiť.

Hlavné kategórie zločinov pod jurisdikciou MTS:

1. Genocída

Úmyselné ničenie celej skupiny alebo časti národnej, etnickej, rasovej alebo náboženskej skupiny. MTS sa zameriava na prípady, kde sa jednotlivci alebo organizácie pokúšali vyhladiť celé komunity prostredníctvom masového zabíjania, znásilňovania, nútených deportácií a iných násilných činov.

2. Zločiny proti ľudskosti

Ide o širokú kategóriu zločinov, ktorá zahŕňa činy ako vraždy, znásilnenia, otroctvo, deportácie a ďalšie neľudské činy spáchané v rámci rozsiahlych alebo systematických útokov proti civilnému obyvateľstvu. Tieto činy nemusia byť spojené s ozbrojeným konfliktom, čo rozširuje pole pôsobnosti MTS na prípady páchané aj v mierových podmienkach.

3. Vojnové zločiny

Medzi vojnové zločiny patria závažné porušenia Ženevských dohovorov, ako sú vraždy civilistov, znásilnenia, mučenie, regrutácia detských vojakov či nezákonné bombardovanie civilných cieľov. MTS má právomoc vyšetrovať takéto zločiny v medzinárodných aj vnútroštátnych konfliktoch.

4. Zločin agresie

Tento zločin zahŕňa plánovanie, prípravu alebo vedenie vojenskej agresie proti inému štátu, ktorá je v rozpore s Chartou OSN. Definícia zločinu agresie bola pridaná do pôsobnosti MTS až neskôr, a to po revízii Rímskeho štatútu v roku 2010.

Geografická pôsobnosť

Jurisdikcia MTS je geograficky obmedzená na:

Štáty, ktoré ratifikovali Rímsky štatút. Zločiny spáchané na území týchto krajín alebo občanmi týchto krajín môžu byť predmetom vyšetrovania.

Štáty, ktoré neboli členmi, ale dobrovoľne prijali jurisdikciu MTS. Tieto štáty môžu dočasne uznať jurisdikciu MTS v prípade závažných zločinov.

Prípady postúpené Bezpečnostnou radou OSN. Aj štáty, ktoré neratifikovali Rímsky štatút (napr. Sudán alebo Líbya), môžu byť predmetom vyšetrovania, ak Bezpečnostná rada OSN postúpi vec súdu.

Časová pôsobnosť

MTS má právomoc vyšetrovať a stíhať len zločiny, ktoré boli spáchané **po 1. júli 2002**, čo je dátum nadobudnutia platnosti Rímskeho štatútu. Zločiny spáchané pred týmto dátumom nespádajú pod jurisdikciu MTS.

Najvýznamnejšie prípady MTS

DETSKÍ VOJACI – Thomas Lubanga Dyilo (Demokratická republika Kongo)

Vodca ozbrojenej skupiny v DRK, obvinený z verbovania a využívania detských vojakov počas ozbrojeného konfliktu v rokoch 2002-2003. Dyilo bol prvou osobou odsúdenou MTS v roku 2012, dostal trest 14 rokov väzenia. Prípád bol dôležitý pre vymedzenie vojnových zločinov týkajúcich sa nábora detí.

ZLOČINY PROTI ĽUDSKOSTI = Laurent Gbagbo (bývalý prezident Pobrežia Slonoviny)

Stíhaný za zločiny spáchané jeho podporovateľmi po prezidentských voľbách v roku 2010 keď odmietol uznať svoju porážku, zároveň však tento konflikt viedol k smrti približne tisícky civilistov. Gbagbo bol obvinený v roku 2011, následne v roku 2019 bol zbavený obvinení. Prípád zvýraznil výzvy, ktorým MTS čelí pri zhromažďovaní dôkazov.

ZODPOVEDNOSŤ VOJENSKÝCH VELITEĽOV - Jean-Pierre Bemba (Stredoafriická republika)

Bemba bol lídrom ozbrojenej skupiny "Movement for the Libetration of the Congo", zodpovednej za sériu zločinov spáchaných v Stredoafrickej republike v rokoch 2002-2003. Bol odsúdený v roku 2016 za vojnové zločiny a zločiny proti ľudskosti, najmä za znásilnenia a vraždy spáchané jeho vojakmi. Významným sa prípad stal pre definovanie zodpovednosti vojenských veliteľov za zločiny spáchané podriadenými.

Zaujímavosti

- Kritika smeruje ku sústredeniu pozornosti predovšetkým na africké štáty, ktorých zločiny tvoria **prevažnú väčšinu prípadov MTS**. Keďže štáty ako USA, Rusko alebo Čína neratifikovali Rímsky štatút a sú stálymi členmi Bezpečnostnej Rady OSN, **bez ich súhlasu** nebude môcť MTS prešetrovať ich možné zločiny
- MTS môže začať vyšetrovanie na základe odporúčania Rady bezpečnosti OSN, aj keď daný štát nie je signatárom Rímskeho štatútu (prípady Sudánu a Líbye)
- Diskusie o budúcom stíhaní zločinov súvisiacich s klimatickou zmenou (ak by boli považované za porušenie medzinárodného práva)
- Právomoc súdiť súčasných, ale aj bývalých politických lídrov a hlavy štátov. Takým bol aj prezident Sudánu Omar al-Bašír – 1. úradujúca hlava štátu na ktorú bol vydaný zatykač - genocída, vojnové zločiny, zločiny proti ľudskosti)